

ŞEY-OLMAYANLAR: GÜNDELİK HAYATIN ALTÜST OLUŞU

Çağlar ULUDAĞ

Galatasaray Üniversitesi, Türkiye

caglar.uludag35@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-0663-3751>

<i>Atıf</i>	Uludağ, Ç. (2026) Şey-olmayanlar: Gündelik Hayatın Altüst Oluşu, <i>Yeni Medya Elektronik Dergisi</i> , 10 (2), 259-269.
-------------	--

ÖZ

Her bir anımızın, deneyimimizin, düşüncemizin ve varlığımızın artık dijitalin bir parçası olduğu dünyada, fiziksel dünyamıza ait ‘şeylerin’ değeri gün geçtikçe azalmaktadır. Teknolojik gelişimlerin sürekli olarak gerçekleştiği bir zamanda yaşamakta olan biz ise bu yaşananlara dönük bir deneyimin nasıl açıklanacağı konusunda cevaplar arıyoruz. Günümüzün en üretken yazarlarından biri olan Byung-Chul Han, Şey-Olmayanlar: Gündelik Hayatın Altüst Oluşu adlı kitabında insanın bu dünya içerisindeki var oluşunun nasıl değiştiğini ve dijitalin bu değişimdeki önemini inceliyor. Günlük hayatın birer parçası haline gelmiş olan akıllı telefonlar, selfieler ve yapay zekâ insanlar için görüldüğünden daha mı tehlikeli? İnsan varlığını artık sahiplik üzerine değil de deneyim ve bu deneyimi paylaşmak üzerine mi kuruyor? Dijitalleşme ve enformasyon kapitalizmi yeni bir düzen yaratıyor mu? Han, 104 sayfalık kitabında bunun üzerine fikirler ortaya atmıştır ve bu yazı da bu fikirleri incelemek adına yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Infosfer, Akıllı Telefon, Enformasyon, Şey-Olmayanlar.

NON-THINGS: UPHEAVAL IN THE LIFEWORLD

ABSTRACT

In a world where every moment, experience, thought, and even our very existence has become a part of the digital, the value of the "things" belonging to our physical world is diminishing day by day. Living in an era of constant technological advancement, we seek answers on how to explain the experience of these shifts. In his book, *Non-things: Upheaval in the Lifeworld* Byung-Chul Han, one of the most prolific authors of our time, examines how human existence has transformed within this world and the significance of the digital in his Chang. Are the smartphones, selfies, and artificial intelligence that have become parts of our daily lives more dangerous than they appear? Is human existence now built upon experience and the sharing of that experience, rather than ownership? Are digitalization and information capitalism creating a new order? Han puts forward ideas on these questions in his 104-page book, and this article is written to examine those ideas.

Keywords: *Artificial Intelligence, Infosphere, Smartphone, Information, Non-Things*

ŞEYDEN ŞEY-OLMAYANA

Kitabın ilk kısmı ‘şey’lerin ve ‘şey-olmayanlar’ın ne anlama geldiğini açıklayarak başlar. Bu noktada Byung-Chul Han medya teorisyeni Vilem Flusser’dan alıntı yapar, “Şey-olmayanlar her yönden çevremizi istila ediyor ve şeyleri yerlerinden ediyor. Bu şey-olmayanların adı enformasyondur.” Han şey-olmayanların enformasyon olduğunu belirtir ve enformasyonun ise hayatımızın her alanında bizi şekillendirdiği fikrini öne sürer. Bunda bir doğruluk payı olduğunu söylemek yanlış olmaz, çünkü birey günümüzde her anını dijital üzerinden yaşamaktadır. Uzaktaki mesafeler kısalmakta ve zaman sıkışmaktadır. Buna örnek olarak David Harvey’in zamanın mekânı yok etmesine yönelik teorilerini de örnek gösterebiliriz.² İnsanların enformasyona yönelik bir takıntı geliştirdiğini söyleyerek devam eder Han, libidinal enerjinin şeylerden koparak artık enformasyonu işgal ettiğini ve bu durumun ise “infomanya” yarattığını söyler. İnsan da bu gelişme sonucunda bir “infoman” haline gelmiştir ve Han diğer kitaplarında da olduğu gibi bunun da bir fetişizm olarak yorumlanabileceği üzerine “veriseksüel” kavramını ortaya atar. Bu kavramın şirketler ve iktidarlar arasındaki ilişki üzerinden okunduğu takdirde “veriseksüel” tanımının önemli bir noktaya değindiğini söyleyebiliriz. Bunun sebebi ise günümüzde “Big Data” adını verdiğimiz, bir veri odaklı teknokrasilerde yaşadığımız olgusuyla

ölçüşmesiyle açıklanabilir. Han da Eric Schmidt ve Jared Cohen'den alıntı yaparak bunun üzerine konuyu derinleştirir. Schmidt ve Cohen'in 'elektronik bir orkestra'³ kavramını Google'a uyarlar ve bizi de Google'ın içinde yaşayan 'orkestra şefi' olarak adlandırır. Ancak, Han bu orkestranın aslında gizlenmiş bir dijital hapishane olduğunu söyleyerek akıllı telefonlarımız tarafından kendimizi birer panoptik gözetime maruz bıraktığımızı söyler. Jeremy Bentham'dan gelen 'panoptikon'⁴ kavramını güncelle uyarlamak hiç de zor değildir. Çünkü hepimiz farkında olduğumuz veya olmadığımız bir gözetim altındayız. Fakat bu farkındalık da panoptikon kavramına göre zaten önemli değildir, asıl olan bireyin göremediği ve dolayısıyla varlığının orada olup olmadığını bilmediği bir mekanizma tarafından izlendiğini düşünmesidir. Fakat, günümüzde 'panoptikon' kavramı da yetersiz ve demode kalmaktadır. Artık bireyler sadece bir otorite tarafından izlenmiyorlar, bireyler aynı zamanda birbirlerini ve otoriteyi de izleme eğilimindedir. Teknoloji ise bunu sağlayan en büyük elementtir, özellikle de Han'ın da belirttiği üzere akıllı telefonlar aracılığıyla. Herkesin birbirini gözlemlemesi ise aslında bir 'omnptikon' yaratır. Günümüzdeki toplum kendisini açık etmek ve paylaşmak isteyen bir yapıya sahiptir, zira varlığının kanıtı olarak da bu eylemselliği kullanır.

Han'ın bu bölüm içerisindeki bir diğer önemli konusu ise hakikat ve zaman üzerinedir. Han dijital düzenin hakikati sona erdirdiğine karar vermiştir ve bunun gerçekleşmesinin sebebini ise hakikatin zaman almasına bağlamıştır. Artık insanın zamanını harcayacağı bir duruma tahammülü yoktur, dolayısıyla enformasyonların hakikat üzerine kurulu olması gerekmez. İnsan enformasyonu sadece tüketici olarak kullanır ve geri kalanını irdelemez. 'Infosfer' içinde yaşayan dijital birey sadece enformasyonu ve iletişimi kovaladığı için hakikatten yoksun kalır ve sürekliliği olmayan bir hayatın içinde var olur. Bu var olma ise akıllı telefonlar üzerinden gerçekleşir ve Han da bu noktada 'Phono Sapiens'ten bahseder. Phono Sapiens olarak adlandırılan kavram emeksiz ve eylemsiz insanı işaret eder. Ellerini sadece telefon ekranını kaydırmaya yönelik şekilde oyunlaştırmış ve dolayısıyla da eyleme bağlanmış olan özgürlüğe veda etmiştir. Phono Sapiens haline gelmemiş bireyleri kastederek bu insanların hala eleştirel olabilme özgürlüğüne sahip olduğunu söyler Han, çünkü eli olan insan hala eyleyebilmekte, çünkü el özgürlük sağlar insana. Phono Sapiens kaybettiği elinin yanı sıra özgürlüğünü de kaybetmiştir. Ancak, Han'ın ekran kaydırma üzerinden yaptığı özgürlüğün kaybolması eleştirisi bir bakıma süregelen toplumsal mevcudiyetin bağlamından kopartılmış gibidir. Telefon eskisi gibi bir yenilik veya sınırlı sayıda bulunan bir teknolojik icat değildir. Her bireyin gündelik hayatını sürdürmesi için zorunlu hale getirilmiş bir vücut parçasıdır. Heidegger'in Eli üzerine yaptığı bu eleştiride Han, belki de Heidegger'in 'Gestell' teorisi

üzerine bir eleştiri getirmeliydi. Bu da Heidegger'in teknolojinin en korkunç yanının görünmez olması çıkarımıyla alakalıdır. Telefonların gündelik hayatın ve belki de vücudumuzun vazgeçilmez bir parçası olması, ayrıca onları görünmez kılmasına da sebep olur. Birey, özgürlüğünü kaybetmenin yanı sıra görünmez olanın tehlikesinden kendini koruyamaz hale gelir. El'in kaybettiği özgürlük bir bakıma da yeni bir teknoloji ile eklemlenmesinden gelmektedir, bu noktada El zaten varlıksal olarak transforme olmuştur, dolayısıyla değişmiş özelliğinden bahsetmek eksik bir bakış açısı getirebilir.

SAHİP OLMADAN DENEYİME

Kitabın ikinci bölümünde Byung-Chul Han artık bireylerin sahip olmadığına veya sahipliğe özenmediğine, tam tersine tamamen deneyimler üzerinden var olduklarını iddia eder. Erich Fromm'dan alıntı yapar, "Sahip olmak şeylerle ilgilidir. Var olmaksa deneyimlerle ilgilidir."⁵ Günümüzün insanını ve dijitalini açıklayan en önemli kavramlardan birini ortaya atmış olur böylece. Çünkü birey artık her şeyini dijitalde paylaşarak ve bu paylaştıkları deneyimleriyle beraber var olmayı amaçlar. Han'ın da dediği gibi, "Ne kadar deneyimlersem o kadar var olurum." Bu olgu günlük hayatta her bireyin deneyimleyebileceği ve tanıklık edebileceği bir olgudur çünkü deneyimlediğimiz şeylerden insanları haberdar etmek isteriz ve bir izleyici olarak başkalarından biz de haberdar oluruz. Bu deneyimlerimiz ise bizi var eder. Var oluşumuzun amacı ise bu deneyimlere bağlı olarak aldığımız beğeniler ve yorumlardır. Han, Guy Debord'un da bahsettiği "gösteri toplumu"na⁶ götürür bizi ve kimliklerimizi performe ettiğimizi söyleyerek bir persona sergilediğimizi savunur. Bunun belki de en görünür örneğini Instagram üzerinden verebiliriz. Sosyal medya artık toplum için idealin var oluşudur, öznenin gerçek halinin değil. Her deneyimin paylaşılması da bir enformasyondur ve böyle bir isteğin olması ve bunun alıcısının olması ise bizi enformasyon kapitalizmine götürür. Han enformasyon kapitalizmini daha kötü bir şey olarak görür çünkü bu tür kapitalizmde metalaşan şey yaşamın bizzat kendisidir. Airbnb'yi örnek vererek misafirperverliğin ticarileştirildiğini söyler Han. Artık enformasyon kapitalizminde tamamen yaşamımız yerinden edilmiştir. Her şey enformasyona yöneliktir. Her şey şeffaftır. Şeffaflık, bireyin biricikliğinin büyük kitleler uğruna nihai fedakarlığını gerektiren bir süreçtir. Ancak şeffaflık arzusunu yalnızca dijital alemin sonuçlarını eşeleyerek analiz etmek yetersizdir. Şeffaflık toplumunun özlem duyduğu şey, örtülü olanı, gizleneni bertaraf etmek ve şeffaflık toplumunu tüm mecralar ve alemler aracılığıyla tanımlamaktır. Bilginin ve bireylerin sunumunu en basit, en temel ve hayal gücünden yoksun formuna, yani pornografiye indirgeyerek somutlaştırır.

Bu şeffaflık hem bireye hem de ‘şey’lere atfedilebilir. Bu noktadan ilerleyerek Han, Roland Barthes ve Walter Benjamin’e referans vererek devam eder.

AKILLI TELEFON

Roland Barthes görme duyusunu en büyüğü duyu olarak görür, dokunma duyusunu ise en demistifiye edici olarak görür.⁷ Han, Barthes’ın bu yorumunu akıllı telefonlara uyarlar ve dokunma duyusunun akıllı telefon açısından büyüsunü kaybettiğini iddia eder. Parmağımızla dokunabildiğimiz her şeyin “elimizin altında” olması Han’a göre negatif bir şeydir çünkü kaybedilen mesafe aynı zamanda her şeyi tüketilebilir kılar. Han, Tinder üzerinden parmak kaydırma nosyonunun ötekileri cinsel nesnelere indirgediğini söyler örnek olarak. Özellikle de gündelik hayatta sıkça kullandığımız yemek ve ürün uygulamaları da buna uygun bir örnektir. Bir tıkla her şeye ulaşabilmemiz insana bu rahatlığı sağlamıştır. Parmak gerçekten de her şeyi tüketilebilir hale getirmiştir. Dokunmayı bu şekilde açıklarken diğer duyular üzerine de bir fikir belirtir. Konuşma yerine mesaj üzerinden iletişime geçeriz, ses ve dinleme duyularımızın kullanımı azalmıştır. Bunun sebebini sadece duyu eksikliğine bağlamaz Han, ötekinin de eksikliğine işaret eder. Karşımızdakini fiziksel olarak göremeyiz, dijital bakış içerisinde öteki perdelenmiş olur. Bunun üzerine Han telefonun fiziki görünüşüne de dikkat çeker. Akıllı telefonların zamanımızı yansıttığını ve bu sebeple pürüzsüz ve dümdüz olduğunu söyler çünkü şey-olmayanlar çıplaktır. Han bu süssüzlüğü şöyle açıklar, “Enformasyonların ve infomatların egemenliği altındaki toplum süssüzdür.” Dolayısıyla, akıllı telefon da bu kültüre ait olması sebebiyle süssüzdür. Süssüz olan akıllı telefon aynı zamanda bir faildir. Çünkü sadece biz akıllı telefonu kullanmayız, akıllı telefon da bizi kullanır. Bu da neoliberal rejimin istediği tarzda bir sömürgeci. Neoliberalizm katı kurallarla yönetilen bir despotluk kurmayı hedeflemez. Özgürlük ve müsamaha gösterir ki birey daha fazla tüketici, paylaşımcı ve arzu edici olsun. Bunlar neoliberalizmin ekonomik çerçevesine uygundur.

SELFİLER

Han özellikle fotoğrafın şey olması veya şey olmaması üzerine dijital ve analog fotoğraf karşılaştırması yaparak dijitalin yapaylığı hakkında bir inceleme yapar. Analog fotoğrafın övgüsünü Roland Barthes’tan alıntı yaparak başlatan Han, analog fotoğrafı bir diriliş mecrası olarak görür. Analog fotoğraf sadece ölüleri saklamaz, aynı zamanda onları canlandırır. Han bu işlevselliğin sadece analog fotoğrafta görülebileceğini savunur. Dijital fotoğraf ise hipergerçekliktir.

Biriciklikten ve gerçeklikten eksiktir çünkü dijital fotoğraf. Herhangi bir bağı yoktur. Selfie'ler bu noktada ve yine analog fotoğrafın aksine, sadece sergilenme değeriyle var olmaktadır. Tıpkı bireyin bireylere biçilmiş sergilenme değerlerinde olduğu gibi. Han şöyle ifade eder, "Selfie, sergilenen, aurası kaybolmuş surattır." Burada Walter Benjamin'in "aura"⁸ kavramına da atıfta bulunur. Selfie çekmenin iletişimsel bir eylem olduğunu savunur Han. Artık bu görseller enformasyon olmuştur. Herhangi bir insan için selfie görmek artık alışılmış hissinin aşındırarak hale bile getirmiştir. Sürekli farklı suratları aynı pozlarda veya aynı çekim şekliyle görmek bir hissizlik getirir. Dolayısıyla, çoğunluğun suratına karşı bir zihinde silinip gitme durumu vardır. Han da burada Snapchat'ten bahsederek uygulamanın selfie'lerin özüne uygun bir amaca hizmet ettiğini söyler. Sonuç olarak, selfie'ler ve analog fotoğraf arasında şey olmaları ile ilgili kesin bir fark vardır. Analog fotoğraflar şeyssel anıtlardır Han'a göre, dijital fotoğraf ise sadece bir enformasyondur.

YAPAY ZEKA

Han'ın yapay zekâ hakkındaki yorumları insan zekâsı ile karşılaştırılarak verilmiştir. Yapay zekanın en büyük sorunlarından biri Han için herhangi bir şekilde düşünülmemiş bir şeyi düşünemeyeceği üzerinedir. Yapay zekâ geleceği veriler üzerinden hesaplayarak verebilir, herhangi bir bambaşka düşünceden yola çıkarak ilerleyemez. "Nihayetinde bir ve sıfır arasında tercihte bulunur." der Han buna. Gilles Deleuze'un "Faire l'idiot" (kendisini aptal yerine koymak)⁹ kavramını örnek gösterir düşünmenin tanımını vermek amacıyla. Yapay zekâ ise üstün bir zekâdır, kendisini aptal yerine koyamaz. Dolayısıyla da düşünemez. Yapay olan var olmayan bir şeyi düşünmeye, kendini aptal yerine koymaya cesaret edemez. Kısaca şöyle der Han, "O, bir aptal olmak için fazla zekidir."

ŞEY MANZARALARI

Bu bölüm alt bölümlere de ayrılarak, genel olarak Han'ın şeylerin canlılığı ve kaybolması üzerine yazdığı bir kısımdır. Şeylerin Muzipliği ile başlar Han, Mickey Fare'nin bile dijitalleştiğinden bahseder. Artık Mickey Fare de dijital bir şekilde çocuklara servis edilir, eskiden olduğu gibi nesnelerin muzipliği gerçekleşmez onun dünyasında. Charlie Chaplin'in Rehinci (The Pawnshop) filmi de örnek göstererek şeylerin canlılığını yitirmede bir dönem üzerine anlatıda bulunur. Dijital dönemde şeyler canlılığını ve muzipliğini kaybetmiştir.

Ernst Bloch'un Sinbad'ında gerçekleşen bir olayı anlatarak bizi şeylerin sırtında olduğumuz döneme geri götürür. Sinbad ve arkadaşları çıktıkları bir macerada bir

adaya rast gelirler, ancak ada gerçekten de bir ada değildir, devasa bir kaplumbağanın sırtındadır Sinbad ve arkadaşları. Biz de benzer bir şekilde şeylerin sırtındayızdır. Şeyleri tam anlamıyla göremeyiz, suyun altında ne olduğunu bilemeyiz. Sinbad anlatısıyla şeylerin sırtında olduğumuzun bir alegori olduğunu iddia eder Han, aslında şeyler bizden bağımsız olarak da var olurlar der. Ancak günümüzde bu öteki/şey artık bağımsızlığını kaybetmiştir. İnfosfer, şeyleri bize itaat etmesi için zincirlemiştir. Ötekilik kaybolmuştur. Walter Benjamin'den alıntılanarak da şeylerin sıcaklığını kaybetmesi üzerine bir fikir yürütür, “Sıcaklık şeylerden çekiliyor. Günlük kullanım nesneleri, insanı hafif fakat ısrarlı bir şekilde uzaklaştırıyor kendinden.”¹⁰ Şeylerin olmadığı bir dünya bizi sessizliğe götürüyor. Ötekinin eksikliği bizi sessizleştiriyor ve bize seslenen de kalmıyor. Bu da dünyanın gerçekten soyutlanmasına yönelik bir adımdır, dolayısıyla gerçek dışı bir çağda yaşıyoruz artık.

İnternette yaşayan hayaletler olduğunu savunur Han, elle tutulur olmayanların dolu olduğu infosferde. Şey olmayanlar da hayaletlerin besinleridir. Hayaletler Kafka'nın vardığı bir sonuçtur Han'a göre, hayaletler insanlara karşı bir zafer kazanmışlardır bu olguyla paralel şekilde. Hayaletleri bu bakımda varlıksız insanlar olarak adlandırabiliriz. Ötekini görmediğimiz konumdayken onun gerçekliği dijital üzerinden bir hayaletten farksızdır. Bu hayaletler de infosferi işgal etmişlerdir ve var olanların azınlığa geçtiği bir dönemdeyizdir. Han karşı karşıya olmamanın, bakışın ve yüzün olmayışından ötekinin varlığının kayboluşunu hızlandırdığını söyler. Dolayısıyla da herkes aynılaşıyor. Han, “Aynının cehennemini yurt edinenler hayaletlerdir.” diyerek bitirir bu parçayı.

Şeylerin büyüü kısmında ise fotoğrafa geri dönüş yapar Han ve yine Roland Barthes'ı kendisine temel alarak devam eder. Pornografik fotoğraf üzerine ilerletir konuyu, ancak burada pornografikten kastı çıplaklık/şeffaflık üzerinedir ve erotik fotoğraf ile karşılaştırır. Barthes erotik fotoğraf için “yıpranmış, çatlaklı” bir imge öne sürdüğünü söyler. Pornografik fotoğraf ise dümdüzdür.¹¹ Han ise konuyu enformasyona bağlayarak, herhangi bir enformasyonun yarıklar içermediğini söyler. Bu noktada Han'ın niyeti enformasyonun erotik olamayacağı üzerinedir. Enformasyon tamamen çıplaktır ve dolayısıyla da pornografiktir. Barthes, erotiğin “kör bir alan” şartı koştuğunu belirtir.¹¹ Enformasyonda kör bir alan yoktur. Kör bir alan hayal gücünü de gerektirdiği için enformasyon hayal gücünden de tamamen yoksun kılar kendisini ve alıcısını.

Byung-Chul Han sonrasında şey-olmayanları sanat açısından inceler. Enformasyonun Şey olan sanat eserinin sessizliğini bozduğunu söyler. Enformasyon her şeyi açığa çıkartan yapısı gereği ile sanat eserinin sessizlik özelliğini bozar ve dolayısıyla da sessizlikten doğan büyüünü kaybettirir. Sanat

eserinin gizemi kaybolur. Han da gizemin enformasyonun rakibi olduğunu dile getirir bu sebeple.

Heidegger'in Eli adlı bölüm aslında bir önceki bölümlerde bahsedilen El'e bir geri dönüştür. Elin getirdiği emeği Heidegger'in düşünmeyi bir zanaat olarak görmesiyle ilişkilendirir.¹² Yapay zekâ konusuna da bir geri dönüş yaparak Heidegger'in dilinden konuşur Han ve Heidegger'in yapay zekâ için, eli olmadığı için düşünemez diyeceğini iddia eder. Dijitalde ise el sadece bir aparat olarak görevini yerine getirir. Parmaklar her şeyi enformasyona indirger. Han bu bölümün kapanışında oldukça karamsar bir noktadan yaklaşır konuya. Dijitalleşmenin gittiği yeri post hümanist ve trans hümanist bir gelecek olarak görür. İnsanın yeryüzündeki mevcudiyetini kaybettiğine inanır. Bu kararın geri dönülemeyecek bir şekilde çoktan harekete geçtiğini söyler ve şunları diyerek bitirir, "İnsan, kendisini bir mutlak olarak ortaya koymak için kendisini iptal etmektedir."

Gönül nesneleri çok daha romantik bir yaklaşımdır, belki de kendine temel aldığı Küçük Prens kitabıyla ilgili bir histir bu. Küçük prens ve Tilki'nin konuşması üzerine kapitalizmin güçlü bağları yok ettiğini belirtir. Kapitalizm sadece hızlanma ve tüketim üzerine kurulu bir sistemdir. Güçlü bağlar tam tersine her şeyi yavaşlatırken, zayıf bağlar hızlanmaya yardımcı olur. Zamanın kapitalizm bakış açısından hızlanması gereklidir çünkü. Dolayısıyla, Küçük Prens'teki Tilki'nin alıntısını yapar Han, "Artık insanların bir şeyi tanımak için yeterince vakitleri yok. Her şeyi hazır halde dükkanlardan alıyorlar. Tabii dostlar satan bir dükkân olmadığı için artık insanların dostları da yok."

Diğer bölümler ile kıyaslandığı takdirde, Şey-Manzaraları bize çok daha kolaylaştırılmış yaklaşımlar anlatıyor denilebilir. Charlie Chaplin'in filmi ve Kafka'nın öyküsü üzerinden anlatılan alegorik mesajlar, Han'ın kitabın farklı bölümündeki incelemelerine göre konuyu daha soyut bir düzleme taşıyor. Buradaki soyutluk dijital ve gerçek arasındaki hissedilebilir farklar üzerine değildir, daha çok fikirlerin bağdaştırılma eyleminin zayıf hissettirmesinden kaynaklanır. Han'ın tam olarak Kafka'nın hayaletlerinden, dijitalin hayaletlerine geçişi okuyucu için birebir aynı noktada mantık düzlemine oturtulacak bir olgu değildir. Ancak, sonuç olarak Han'ın konuyu Şey-Olmayanlar üzerine irdedelediği de göz ardı edilmemelidir.

SÜKÛT

Duyular tekrardan insan ve şey-olmayanlar arasında bir odak noktasıdır. Kapitalizmin sürekli olarak iletişim istediğini savunur Han. Dolayısıyla,

sadece gözleri açmak yetmez kapitalizmi mutlu edebilmek için, ağzımızı da açmamız gerekmektedir. Sürekli olarak iletişim içerisinde olmak sessizliği ortadan kaldırır. Sessizliğin olmadığı her anda ise her birey kendini üretir. Sükût içerisinde olunduğunda bir üretim gerçekleşmez. Sükuta aynı zamanda kulak verilir, biz ise kulaklarımızı kullanmadığımız bir gerçeklikte yaşıyoruz. Han bunun sadece duyuların eksilmesi yolunda bir erozyon olduğunu belirtmez, aynı zamanda sessizliğin buyurulduğu her türlü düzeni yok ettiğimizi düşünür. Bunun sonucunda hiçbir dikey düzen kalmamıştır, hiçbir şey derinleşmez ve tam tersine yatay hale gelir. Dikey olmaması sebebiyle de hiçbir şey yükselmiyor ve derinleşmiyor der Han. Derinleşen tek şey anlamsız olan aşırı iletişim sebebiyle bireyin bizzat kendisidir. Ağız ve kulağın yanı sıra gözler de önemli bir yer tutar kapitalizm için. Toplumun gözlerini kapatmaya vakti yoktur artık, sürekli olarak uyaranlara maruz kalan göz “oburluğa zorlanır”.¹¹ Derin dikkat gözlerden ve dolayısıyla insandan çekip gitmiştir. Her şeyin hıza bağlandığı kapitalizm çağındaki insan ve sürekli enformasyon akışı için Han şöyle söyler, “Acele eden her şey kaybolmaya mahkumdur.”.

MÜZİK KUTUSUNA ZEYL

Byung-Chul Han kitabın son bölümünde yaşadığı kişisel bir deneyim üzerinden yola çıkarak müzik kutusu ile şey-olmayanları bağdaştırarak bir karşılaştırma yapar. Müzik kutusunun şey-gürültüleri meydana getirdiğini iddia eder Han. Bu onun varlığına yönelik pozitif bir olumlama değildir aslında. Şey-gürültüleri artık günümüzde yoktur Han’a göre, dijital sesin bu gürültüden uzaklaşıp bedensiz ve düz olduğunu öne sürer. YouTube’u örnek vererek bu çağda para vererek bir şeyleri dinleme hissinin onun için tatmin edici olduğunu belirtir. Düşen bozuk para sesi karakteristik bir sestir ve müzik kutusuna ait olan şey-gürültülerinden biridir. Müzik kutusunun girişinin büyüğü anahtardır bozuk para Han için. Şeyler ve şey-olmayanlar karşılaştırmasına geldiğinde Han tekrardan onların sadece kendilerini var ediş biçimlerini ele almaz, aynı zamanda çevrelerini etkilemelerine de bakar. Şeylerin dünyayı görünür kılan bir unsur olarak görünürken şey-olmayanların görünürlüğü yok ettiğini belirtir.

Han’a göre dijitalleşme artık hatıraları ve dokunuşları yok ediyor. Nesneler ölü doğarlar bu dünyada ve ruhlarını kaybederler. Ruh kazanmaları için uzun süreli kullanıma muhtaçtır nesneler. Ancak günümüzde nesneler kullanılmıyorlar bile, sadece tüketiliyorlar. Han yine de tamamen kötümser değildir bütün bu olanlara yaklaşımında ve bir çözüm önerisi sunar, “Dünyanın yeniden romantikleştirilmesi, onun yeniden maddeselleştirilmesini gerektirir. Maddeyi ölü ilan ettiğimiz ve dünyayı sadece bir kaynak olarak gördüğümüz için

yeryüzünü bu kadar acımasızca sömürüyoruz.” Heidegger’in teknolojinin çerçeveleme ile dünyayı sadece kaynak olarak görmemize yol açan teorisiyle benzeşir bir öneriyle bitirir.¹³

Byung-Chul Han’ın Şey-Olmayanlar kitabına yönelik belki de en büyük eleştirel yaklaşım da ekonomi politik tarafından olacaktır. Han, bu kitabında teknoloji ve birey arasındaki ilişkiselliğe odaklanırken teknolojinin ardındaki üretim ilişkilerini ve sermaye modellerini görmezden gelir. Bu davranış aynı zamanda Han’da teknolojinin soyut bir varlıkmişçasına ele alınmasına sebep olur, bu da tekno-deterministik bir bağlama götürür okuyucuyu. Maddeselliğin eksik kalması metni felsefi bir yöne taşıırken, izleyicinin tamamen edilgen kabul edilmesi de bu soyutluğa katkı sağlar. Birey, Han’ın anlattığı üzere tamamen özgürlüğünü veya eylemselliğini kaybetmiş değildir. Tüketicinin alımlaması da göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Akıllı telefonun etkisinin her birey üzerinde aynı etkiye sahip olacağı yaklaşımı eksiktir. Aynı şekilde toplumun üyelerinin herhangi bir direniş göstermeyeceği algısıyla ilerlemek de tamamen doğru değildir. Han’ın aynı zamanda ‘şey’lere karşı olan fetişizmi de göz ardı edilmemelidir. Sahip Olmadan Deneyime bölümünde bahsettiği üzere, e-kitap ve kitap karşılaştırmasında ‘şey’lere karşı olan bir dogmatizm görebiliriz. E-kitabın sadece enformasyon olarak ele alınması okuyucuyu sesli kitap dinleme pratiklerinin de bir enformasyon olarak algılanması gerektiği çıkarımına götürür. Bu ise ayırıcı bir görüştür aslında, çünkü görme engelli bir bireyin, Han’a göre olması gereken maddeselliğe sahip olmadığı durumda yalnızca enformasyona indirgenmesi hatalı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Yine de Han özellikle dijital çağın ve bu çağın insanının psikolojik ve felsefi semptomlarını işaret etmek konusunda oldukça güçlüdür.

KAYNAKÇA

Barthes, R. (2012). Çağdaş söylenler (T. Yücel, Çev.). Metis Yayınları. (Özgün eser 1957'de yayımlanmıştır)

Barthes, R. (2016). Camera lucida: Fotoğraf üzerine düşünceler (R. Akçakaya, Çev.). Altıkkırkbeş Yayınları. (Özgün eser 1980'de yayımlanmıştır)

Benjamin, W. (2014). Tek yön (T. Uyar, Çev.). Yapı Kredi Yayınları. (Özgün eser 1928'de yayımlanmıştır)

Benjamin, W. (2015). Teknik olarak yeniden üretilebilirlik çağında sanat eseri (N. Gürbilek, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Özgün eser 1935'te yayımlanmıştır)

Bentham, J. (2019). Panoptikon: Gözün iktidarı (B. Çoban & Z. Özarslan, Çev.). Su Yayınları. (Özgün eser 1791'de yayımlanmıştır)

Debord, G. (2019). Gösteri toplumu (A. Ekmekçi & O. Taşkent, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Özgün eser 1967'de yayımlanmıştır)

Fromm, E. (2014). Sahip olmak ya da olmak (A. Arıtan, Çev.). Say Yayınları. (Özgün eser 1976'da yayımlanmıştır)

Han, B.-C. (2025). Şey-olmayanlar: Gündelik hayatın altüst oluşu (E. Özel, Çev.). Ketebe Yayınları. (Özgün eser 2021'de yayımlanmıştır)

Harvey, D. (2012). Postmodernliğin durumu: Kültürel değişimin kökenleri (S. Savran, Çev.). Melis Yayınları. (Özgün eser 1989'da yayımlanmıştır)

Heidegger, M. (2007). Teknolojiye ilişkin soru (E. Şentürk, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Özgün eser 1954'te yayımlanmıştır)

Heidegger, M. (2019). Düşünmek ne demektir? (İ. Turan, Çev.). Dergah Yayınları. (Özgün eser 1954'te yayımlanmıştır)

Mengue, P. (2013). Faire l'idiot: La politique de Deleuze. Germina.

Schmidt, E., & Cohen, J. (2014). Yeni dijital çağ: İnsanların, ulusların ve iş dünyasının geleceğini yeni baştan şekillendirmek (Ü. Şensoy, Çev.). Optimist Yayıncılık. (Özgün eser 2013'te yayımlanmıştır)

Atıf İçin: Uludağ, Ç. (2026) Şey-olmayanlar: Gündelik Hayatın Altüst Oluşu, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 10 (2), 259-269.